

Sygn. akt II Ca 16/17

POSTANOWIENIE

Dnia 09 lutego 2017 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Paweł Hochman (spr.)
Sędziowie:	SSA w SO Arkadiusz Lisiecki SSO Beata Grochulska
Protokolant:	st. sekr. sąd. Anna Owczarska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 30 stycznia 2017 roku

sprawy z wniosku A. S.

z udziałem E. K. (1), Z. S., M. J. (1), J. S. (1)

o dział spadku

na skutek apelacji wnioskodawcy A. S. i uczestników: Z. S. i M. J. (1)

od postanowienia Sądu Rejonowego w Tomaszowie Mazowieckim z dnia 30 sierpnia 2016 roku, sygn. akt I Ns 611/11

postanawia: oddalić apelację i ustalić, iż każdy z uczestników ponosi koszty postępowania odwoławczego związane ze swoim udziałem w sprawie.

SSO Paweł Hochman

SSA w SO Arkadiusz Lisiecki SSO Beata Grochulska

Sygn. akt II Ca 16/17

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2016r. Sąd Rejonowy w Tomaszowie Mazowieckim po rozpoznaniu na rozprawie sprawy z wniosku A. S. z udziałem E. K. (1), Z. S., M. J. (1) i J. S. (1) o dział spadku postanowił:

I. ustalić, że przedmiotem działu spadku po J. S. (2), synu J. i K., zmarłym dnia (...) roku w T., ostatnio stale zamieszkałym w C., jest udział 1/2 części w:

1) samochodzie osobowym marki F. (...), rok produkcji 1997, numer nadwozia (...), o wartości 1.500 zł,

2) nieruchomości o powierzchni 0,74 ha, położonej w Z., gminie C., oznaczonej w ewidencji gruntów numerem działki (...), przedstawionej na mapie Starostwa Powiatowego w T. w dniu 16 października 2013 roku, dla której nie została założona księga wieczysta ani zbiór dokumentów, o wartości 20.000 zł,

3) środkach pieniężnych na rachunku numer (...) prowadzonym w (...) Bank (...) S.A. w wysokości 8.432,40 zł,

II. ustalić, że uczestniczka Z. S. poczyniła nakłady z majątku wspólnego jej i spadkodawcy J. S. (2) na koszt nagrobka dla spadkodawcy w kwocie 25.000 zł (dług spadkowy), zaś wnioskodawca A. S. poczynił nakład na majątek spadkowy w postaci udziału 1/2 części w samochodzie opisanym w punkcie I. (pierwszym) podpunkt 1, o wartości 1.075,50 zł,

III. dokonać działu spadku po J. S. (2) opisanego w punkcie I (pierwszym) co do majątku opisanego w punkcie I (pierwszym) podpunkt 2 i 3 pomiędzy spadkobiercami Z. S. w 4/16 (czterech szesnastych) części, a A. S., E. K. (1), M. J. (1) i J. S. (1) - po 3/16 (trzy szesnaste) części oraz pomiędzy A. S. w 13/16 (trzynastu szesnastych) części i E. K. (1) w 3/16 (trzech szesnastych) części co do majątku opisanego w punkcie I. (pierwszym) podpunkt 1, w ten sposób, że:

1) wnioskodawcy A. S. przyznać na własność udział 3/16 części w samochodzie F. (...) opisanym w punkcie I. (pierwszym) podpunkt 1 postanowienia,

2) uczestniczce Z. S. przyznać na własność udział 1/2 części w nieruchomości opisanej w punkcie I. (pierwszym) podpunkt 2 postanowienia oraz 1/2 (jednej drugiej) środków pieniężnych opisanych w punkcie I. (pierwszym) podpunkt 3 postanowienia,

IV. tytułem wyrównania udziałów i rozliczenia nakładów oraz długów spadkowych

i otrzymanej darowizny przez A. S. o wartości 900 zł zasądzić:

1) na rzecz uczestniczki E. K. (1) i uczestnika J. S. (1) od uczestniczki Z. S. kwoty po 321,79 zł w terminie jednego miesiąca od daty uprawomocnienia się orzeczenia, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty,

2) na rzecz uczestniczki E. K. (1) od uczestnika A. S. kwotę 107,73 zł w terminie jednego miesiąca od daty uprawomocnienia się orzeczenia, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty,

V. ustalić, że każdy uczestnik ponosi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie,

VI. nakazać ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Tomaszowie Mazowieckim tytułem brakującej opłaty od wniosku, po stosunkowym rozdzieleniu:

1) od uczestniczki Z. S. kwotę 125 zł,

2) od wnioskodawcy A. S. i uczestników E. K. (1), M. J. (1) i J. S. (1) kwoty po 93,75 zł,

VII. nakazać ściągnąć od uczestniczki E. K. (1) na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Tomaszowie Mazowieckim tytułem wydatków na opinie biegłego, wyłożonych przez Skarb Państwa, kwotę 4.642,40 zł.

Podstawę powyższego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne:

J. S. (2) i Z. S. byli małżeństwem, posiadali czworo dzieci: J. S. (1), A. S., M. J. (1) i E. K. (1).

J. S. (2) prowadził cegielnię, z której uzyskiwał bardzo duże dochody. Pomagał swoim dzieciom, dokonywał drobnych darowizn na dzieci. 23 marca 1995 roku rodzice darowali J. S. (1) i jego żonie nieruchomość rolną położoną w Z., o pow. 3 ha w związku z zaprzestaniem prowadzenia działalności rolniczej w celu uzyskania świadczenia z ubezpieczenia społecznego rolników przez Z. S.. W dniu 25 stycznia 2008 roku część powyższej nieruchomości została wywłaszczona decyzją nr (...) i zostało przyznane odszkodowanie za wywłaszczoną nieruchomość.

Córka E. wraz z mężem zakupiła nieruchomość w S. za kwotę 7 000 000 zł, kwotę 4 500 000 zł pokryto z zaciągniętego kredytu, a resztę małżonkowie uzbierali z czepkowego z wesela.

M. J. (1) zakupiła nieruchomość w B. za kwotę 60 000 zł ze swoich oszczędności.

A. S. i jego żona na rozbudowę swojego domu kupili od J. S. (2) cegłę, natomiast drewno otrzymali od rodziców na kwotę 1800 zł.

Przed śmiercią J. S. (2) zaczął wyprzedawać swój majątek: ciągnik, przyczepy, samochody, koparki. Sprzedał działkę, na której była cegielnia za kwotę 250 000 zł.

W dniu 18 marca 2009 roku umową darowizny w celu zaprzestania działalności gospodarczej darował zabudowaną działkę rolną nr (...) o pow. 3,2459 ha swojemu wnukowi D. N. nakładając na niego obowiązek służebności na rzecz jego oraz jego małżonki Z. S..

J. S. (2) zmarł (...) roku. Koszty pogrzebu pokryto z pieniędzy odłożonych przez zmarłego oraz z wypłaty ZUS. Natomiast koszt nagrobka poniosła Z. S. w wysokości 25 000 zł. Kwotę tę posiadała z pieniędzy, które dostała od męża w wysokości 100 000 zł. Pieniądze te należały do ich wspólności majątkowej i przeznaczone były na potrzeby rodziny i rozwoju gospodarstwa. Z kwoty tej dała dzieciom po 5 000 zł - J. S. (1), M. J. (1) oraz E. K. (1), natomiast powodowi A. S. kwotę 15 000 zł, 25 000 zł zostawiła sobie, ponadto zapłaciła powyższy nagrobek, a reszta poszła na długi.

Postanowieniem z dnia 9 grudnia 2009 roku w sprawie sygn. akt I Ns 964/09 Sąd Rejonowy w Tomaszowie stwierdził spadek po J. S. (2) na podstawie ustawy nabyła żona Z. S. w 4/16 częściach oraz dzieci: J. S. (1), A. S., M. J. i E. K. (1) po 3/16 części każde z nich.

Na dzień śmierci J. S. (2) posiadał udział w 1/2 części w: samochodzie osobowy marki F. (...) rok produkcji 1997 nr podwozia (...) nr silnika (...) o nr rej. (...), którego wartość aktualnie wynosi 1500 zł, środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym nr (...) prowadzonym w (...) Bank (...) S.A. w wysokości 8 432,40 zł oraz nieruchomości rolnej położonej w Z., Gm. C. o pow. 0,74 ha oznaczonej w ewidencji gruntów nr działki (...), która nie miała uregulowanego stanu prawnego o wartości ok. 20 000 zł. Na nieruchomości tej zostały ruchomości poroża, stoły dębowe, ławy, kuchnia gazowa, szafa grająca, meble, lodówka, przyczepa 3,5 tonowa. Z. S. wzięła sobie lodówkę, którą zakupiła za własne pieniądze, wyposażenie kuchni, stoły oraz przyczepę, którą sprzedała. E. K. (1) zabrała jeden z poroży, a resztę z poroży Z. S. kazała wziąć sobie dzieciom na pamiątkę.

Umową darowizny z dnia 21 listopada 2010 roku J. S. (1) darował swój udział w części 3/16 dotyczący samochodu osobowego F. (...) Z. S.. Umową darowizny z dnia 22 listopada 2010 roku M. J. (1) darowała swój udział 3/16 dotyczący samochodu osobowego na Z. S., natomiast Z. S. umową darowizny z dnia 10 grudnia 2010 roku darowała swój udział w części 10/12 dotyczący samochodu powodowi A. S.. Właścicielami przedmiotowego samochodu jest powód A. S. w części 13/16 i E. K. (1) w części 3/16. A. S. ponosił koszty związane z nakładem na przedmiotowy samochód: zakupił akumulator w kwocie 150 zł, przeprowadził przegląd w kwocie 98 zł wraz z naprawą w kwocie 550 zł, opłacił polisę w kwocie 254 zł, 298 zł, 336 zł i 465 zł.

Postanowienie z dnia 1 lipca 2015 roku w sprawie sygn. akt I Ns 1196/13 Sąd Rejonowy w Tomaszowie Maz. stwierdził, że J. S. (2) i Z. S. nabyli nieodpłatnie z dnia 4 listopada 1971 roku na zasadzie ustawowej wspólności małżeńskiej własność nieruchomości rolnej położonej w Z., Gm. C. o pow. 0,74 ha oznaczonej w ewidencji gruntów nr działki (...) i przedstawionej na mapie Starostwa Powiatowego w T., sporządzonej w dniu 16 października 2013 roku, dla której to nieruchomości nie została założona księga wieczysta ani zbiór dokumentów.

Wskazując na podstawie powyższych ustaleń Sąd stwierdzić, że dokonał go w oparciu o wyżej powołane dowody. Wyjaśnił, że nieosobowy materiał dowodowy nie był w toku postępowania kwestionowany i jako taki zasługuje na pełen walor wiarygodności. Wskazał, że sporządzona na potrzeby niniejszego postępowania opinia biegłego J. S. (3) była jasna i rzetelna. Wykonana została w następstwie pełnych procesów wyceny, obejmujących wszelkie czynności

szacunkowe, konieczne do właściwego określenia wartości, a wyprowadzone przez biegłego wnioski są logiczne i naukowo uzasadnione. Sąd nie znalazł także podstaw by kwestionować zeznania uczestników postępowania. Ustalił powyższy stan na podstawie zeznań wnioskodawcy A. S., uczestników Z. S., J. S. (1), M. J. (1) oraz E. K. (1) i świadków J. S. (4), K. S. i J. K. (1). Wyjaśnił, że uznał za prawdziwe w przeważającej części zeznania wnioskodawcy, bowiem korelowały one z zeznaniami uczestników, wzajemnie się uzupełniając i potwierdzając. Wnioskodawca określił kto i co dostał od zmarłego ojca. Nie sposób było uznać za prawdziwe, iż A. S. nic nie dostał od J. S. (2). Jak wynikało z zeznań samej żony wnioskodawcy J. S. (4) oraz uczestników E. K. (1) i J. S. (1) dostali oni od rodziców bal drewna. Natomiast cegły jak wynikało z zeznań M. J. (1), J. S. (4), Z. S. i samego wnioskodawcy zostały zakupione. Zeznania J. S. (1) Sąd również za wiarygodne w przeważającej części, natomiast nie mógł dać wiary w części, w której twierdził, że A. S. dostał od ojca cegły oraz że M. J. (1) dostała działkę, gdyż jak wynika z zeznań wnioskodawcy i uczestniczki M. J. (1) zakupiła ona swoją nieruchomość za poczynione oszczędności. Zeznania M. J. (1) Sąd uznał również za częściowo prawdziwe, nie dając wiary w części, w której wskazywała, kto co dostał. Zeznania E. K. (1) były również prawdziwe w przeważającej części. Nie można było dać wiary w kto i co dostał od ojca. Zeznania Z. S. również w przeważającej części są wiarygodne, Sąd nie dał wiary w części której tłumaczyła iż A. S. nic nie dostał od ojca oraz że poniosła koszty całego pogrzebu, bowiem jak wynika z zeznań E. K. (2) koszty pochówku zapłacili z oszczędności ojca i wypłaty z ZUS. Poniosła natomiast wysokości koszty nagrobku z majątku wspólnego, na co przedstawiła stosowną fakturę VAT. Zeznania świadków J. S. (4) i K. S. oraz J. K. (1) Sąd również uznał za wiarygodne w przeważającej części. Nic dał wiary Sąd zeznaniom J. S. (4), iż A. S. nic nie dostał od ojca, bowiem sama podkreśliła, iż otrzymali od J. S. (2) i bal drewna, natomiast w zeznaniach K. S. i J. K. (2) w części, w której wskazywali co kto dostał. Pomiedzy wnioskodawcą a uczestnikami nie ma poprawnych relacji rodzinnych stąd zapewne wynikały te odmienne ustalenia co kto otrzymał od ojca.

W następstwie powyższych ustaleń Sąd Rejonowy zważył, iż wspólność majątku spadkowego jest traktowana jako stan przejściowy, jej zniesienie może nastąpić w każdym czasie na żądanie uprawnionych, w formie działu spadku. Dział spadku regulują art. 1037 - 1046 k.c., w tym zakresie także stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zniesienia współwłasności w częściach ułamkowych (art. 210 - 212 k.c. oraz 220 k.c.) oraz przepisy regulujące postępowanie w sprawach o zniesienie współwłasności (art. 680 - 689, 606 - 608, 617 - 625, 1066 - 1071 k.p.c.).

Dział spadku może nastąpić w dwojaki sposób, bądź na mocy umowy zawartej pomiędzy wszystkimi spadkobiercami, bądź na mocy orzeczenia Sądu (art. 1037 § 1 k.c.). Skutkiem działu jest uregulowanie stosunków pomiędzy współspadkobiercami w zakresie składników spadku. Przeprowadzenie działu wymaga uprzedniego i prawidłowego ustalenia składu spadku.

W samym Kodeksie cywilnym (art. 211 - 212) oraz w Kodeksie postępowania cywilnego (art. 621 - 625) wyróżniono i uregulowano - na użytek postępowania sądowego - trzy sposoby zniesienia współwłasności, które mają odpowiednie zastosowanie do działu spadku, a mianowicie podział rzeczy wspólnej, przyznanie jednemu ze współwłaścicieli, sprzedaż rzeczy wspólnej. Wskazanie uszeregowanie sposobów zniesienia współwłasności świadczy o wyraźnej preferencji ustawodawcy. Bez wątplenia traktuje on jako pierwszorzędny sposób podziału rzeczy wspólnej. W dalszej kolejności a probuje przyznanie rzeczy wspólnej jednemu ze współwłaścicieli ze spłatą pozostałych. Ostatecznością jest sprzedaż rzeczy wspólnej. Z punktu widzenia interesów współwłaścicieli podział fizyczny rzeczy wspólnej jest najbardziej sprawiedliwy, gdyż każdy z nich ma możliwość otrzymania części rzeczy wspólnej w naturze. Podziału fizycznego może więc żądać każdy ze współwłaścicieli. Uprawnienie to jest wyłączone tylko wyjątkowo, tj. gdyby dokonanie podziału było sprzeczne z przepisami ustawy, społeczno - gospodarczym przeznaczeniem rzeczy albo gdyby podział pociągał za sobą istotną zmianę tej rzeczy lub znacznie zmniejszenie jej wartości. Ograniczenia wyłączające dokonanie podziału rzeczy wspólnej zostały wyliczone w sposób wyczerpujący, dlatego też rozszerzenie ich na inne sytuacje w drodze wykładni jest niemożliwe. Sąd powinien dążyć do wydania postanowienia odpowiadającego woli wszystkich współwłaścicieli. Przyznanie rzeczy jednemu bądź kilku współwłaścicielom powoduje, że pozostali współwłaściciele otrzymują spłaty stanowiące równowartość ich udziału we współwłasności. W sprawie o dział spadku możliwe jest wydanie orzeczenia uwzględniającego uzgodnione stanowiska współwłaścicieli (spadkobierców), o ile

nie sprzeciwia się ono prawu i zasadom współzycia społecznego oraz nie narusza w sposób rażąco interesu osób uprawnionych, (zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 1998 r. I CKU 68/98.).

Sąd Rejonowy wyjaśnił również, że w rozpoznawanej sprawie wnioskodawca wniósł o dokonanie działu spadku. Uwzględniając powyższe okoliczności, stosownie do obowiązku wynikającego z art. 684 k.p.c., Sąd ustalił, iż przedmiotem działu spadku po J. S. (2) jest udział 1/2 (jedna druga) części w:

1. samochodzie osobowym marki F. (...), rok produkcji 1997, numer nadwozia (...), o wartości 1.500 zł (jeden tysiąc pięćset złotych,
2. nieruchomości o powierzchni 0,74 ha, położonej w Z., gminie C., oznaczonej w ewidencji gruntów numerem działki (...), przedstawionej na mapie Starostwa Powiatowego w T. w dniu 16 października 2013 roku, dla której nie została założona księga wieczysta ani zbiór dokumentów, o wartości 20.000 zł,
3. środkach pieniężnych na rachunku numer (...) prowadzonym w (...) Bank (...) S.A. w wysokości 8.432,40 zł., o czym Sąd orzekł w pkt I postanowienia.

Sąd nie zaliczył na schedę spadkową nieruchomości darowanej przez J. S. (2) J. S. (1) i jego żonie oraz nieruchomości darowanej D. K., bo były one dokonane za życia w związku z zaprzestaniem prowadzenia działalności rolniczej w celu uzyskania świadczenia z ubezpieczenia społecznego rolników. Nie mógł Sąd zaliczyć również kwoty uzyskanej z odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość, którą J. S. (1) wraz z żoną dostali od rodziców, bowiem decyzja o wywłaszczeniu była wydana w 2008 roku, kiedy to J. S. (1) był już właścicielem powyższej nieruchomości. Również Sąd nie zaliczył do spadku nieruchomości M. J. (1) oraz E. K. (1), bowiem przedstawione zostały dowody, które wskazywały, iż nieruchomości te pochodziły z majątku uczestniczek.

Odnosząc się do dalszych żądań wnioskodawcy Sąd przypomniał, że domagał się on zaliczenia dokonanych nakładów w na samochód osobowy. Postawy prawnej należało szukać w przepisach regulujących wzajemne stosunki między współwłaścicielami, do których odsyłają przepisy o dziale spadku, w pierwszej kolejności w art. 207 k.c.. Przepis ten stanowi, że pożytki i inne przychody z rzeczy wspólnej przypadają współwłaścicielom w stosunku do wielkości udziałów, a nadto, że w takim samym stosunku współwłaściciele ponoszą wydatki i ciężary związane z rzeczą wspólną. Zapewne do tej normy odwoływała się wnioskodawczyni domagając się zwrotu poniesionych wydatków stosownie do wielkości ich udziałów w spadku. Wskazany przepis oczywiście określa pewną regułę we wzajemnych relacjach między współwłaścicielami, nie ma ona jednak charakteru absolutnego ani nadrzędnego nad pozostałymi regułami. Nie można w szczególności wywodzić, że na podstawie wskazanego przepisu współwłaściciel może domagać się od reszty współwłaścicieli, proporcjonalnie do ich udziałów, zwrotu każdego wydatku na rzecz i w każdej sytuacji. Ustawodawca kształtując normy prawne ma z reguły na uwadze sytuacje typowe czy z różnych przyczyn pożądane. Tak też sformułowany został przepis art. 207 k.c. - pożądane jest bowiem, by każdy ze współwłaścicieli czerpał korzyści z rzeczy proporcjonalnie do przysługującego mu udziału we wspólnym prawie, jak i w taki sam sposób partycypował w wydatkach na rzecz. Nie można jednak tej reguły rozpatrywać w oderwaniu od kontekstu pozostałych norm Działu IV Tytułu I Drugiej Księgi kodeksu cywilnego. I choć być może w praktyce przeważają odmienne stany faktyczne, to jednak u podstaw norm regulujących współwłasność leży założenie, że wszyscy współwłaściciele korzystają z rzeczy wspólnej.

Wobec tego Sąd ustalił, że uczestniczka Z. S. poczyniła nakłady z majątku wspólnego jej i spadkodawcy J. S. (2) na koszt nagrobka dla spadkodawcy w kwocie 25.000 zł (dług spadkowy), co nie budziło w żaden sposób zastrzeżeń, bowiem sami uczestnicy postępowania potwierdzili, że matka Z. S. zapłaciła za pomnik, przedstawiając na to stosowną fakturę VAT. Ponadto sama Z. S. potwierdziła, iż kwotę za którą opłaciła nagrobek pochodziła z pieniędzy, którą otrzymała od męża z ich wspólnych pieniędzy. Sąd doszedł również do wniosku, iż wnioskodawca A. S. poczynił nakład na majątek spadkowy na samochód osobowy. Powód przedstawił szereg faktur dotyczących zakupu części do auta oraz faktury na OC i przegląd, które muszą być wykonywane corocznie. Konkludując Sąd uznał, iż nakłady A. S. na przedmiotowy

pojazd wynoszą 2151 zł, z uwagi iż J. S. (2) był współwłaścicielem auta, wobec tego kwota nakładów jaką poczynił powód na 1/2 części samochodu wynosiła 1 075,50 zł (2151 x 1/2).

Przechodząc do analizy kwestii sposobu działu spadku, Sąd wskazał, że zgodnie z art. 1035 k.c. do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące współwłasności w częściach ułamkowych, a w szczególności art. 210 i n. k.c. Odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących zniesienia współwłasności uzasadnione jest specyfiką postępowania o dział spadku i odnosi się głównie do zastosowania określonego sposobu zniesienia współwłasności zgodnie z przewidzianą prawem hierarchią sposobów jej zniesienia. Pierwszeństwo ma dokonanie podziału w oparciu o zgodny wniosek co do sposobu zniesienia współwłasności, jeżeli nie sprzeciwia się prawu, zasadom współżycia społecznego, ani też nie narusza w sposób rażący interesu osób uprawnionych. W przypadku braku podstaw do zniesienia współwłasności na skutek zgodnego wniosku współwłaścicieli w grę wchodzi inne sposoby podziału stosowane przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności sprawy (art. 622 k.p.c., art. 623 k.p.c.). Zgodnie z art. 211 k.c. każdy ze współwłaścicieli może żądać, ażeby zniesienie współwłasności nastąpiło przez podział rzeczy wspólnej, chyba że podział byłby sprzeczny z przepisami ustawy lub ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem rzeczy albo że pociągałby za sobą istotną zmianę rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości. Natomiast zgodnie z art. 212 § 2 k.c. rzecz, która nie daje się podzielić, może być przyznana stosownie do okoliczności jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych albo sprzedana stosownie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Jeżeli zniesienie współwłasności następuje na mocy orzeczenia sądu, wartość poszczególnych udziałów może być wyrównana przez dopłaty pieniężne. Jeżeli ustalone zostały dopłaty lub spłaty, sąd oznaczy termin i sposób ich uiszczenia, wysokości termin uiszczenia odsetek, a w razie potrzeby także sposób ich zabezpieczenia (art. 212 § 3 k.c.).

W rozpatrywanej sprawie strony wnieśli o przyznanie na wyłączną własność samochodu A. S. i dokonanie stosownej spłaty uczestniczki E. K. (1), natomiast co do nieruchomości wnioskodawca oraz uczestnicy Z. S. i M. J. (2) wnieśli, aby przyznać Z. S. na własność bez spłat i dopłat, uczestnicy E. K. (3) i J. S. (1) zgodzili się aby przyznać nieruchomość Z. S. żądając stosownych spłat.

Wobec tego Sąd dokonał działu spadku po J. S. (2) pomiędzy spadkobiercami Z. S. w 4/16 części, a A. S., E. K. (1), M. J. (1) i J. S. (1) - po 3/16 (trzy szesnaste) części oraz pomiędzy A. S. w 13/16 (trzynastu szesnastych) części i E. K. (1) w 3/16 (trzech szesnastych) części co do majątku w ten sposób, że: wnioskodawcy A. S. przyznał na własność udział 3/16 części w samochodzie F. (...), a uczestniczce Z. S. przyznał na własność udział 1/2 części w nieruchomości opisanej w punkcie oraz środków pieniężnych.

Tytułem wyrównania udziałów i rozliczenia nakładów oraz długów spadkowych oraz otrzymanej darowizny przez A. S. o wartości 900 zł. (wartość drzewa otrzymanego od Z. S. i J. S. (1) wynosiła 1800 zł., wobec tego darowizna od J. S. (2) na rzecz powoda wynosiła 1800 zł : 2 = 900 zł.) Sąd zasądził:

- na rzecz uczestniczki E. K. (1) i uczestnika J. S. (1) od uczestniczki Z. S., bowiem to właśnie wnosili o dokonanie na ich rzecz spłaty, kwoty po 321,79 zł.

[(kwota ta wynika z udziału 3/16 uczestników w 1/2 części nieruchomości i lokaty pieniężnej,

(20000 x 1/2 = 10000 x 3/16 = 1875 zł spłata należna za nieruchomość + 8432,40 zł : 2 = 4216,20 zł x 3/16 = 790,54 - spłata należna za lokatę) = 2666,54 zł, należało uwzględni nakład Z. S. na nagrobek (25000 x 1/2) x 3/16 = 2343,75 zł, wobec tego spłata wynosiła 321,79 zł (2666,54 zł - 2343,75 zł)].

Sąd oznaczył termin płatności na jeden miesiąc od daty uprawomocnienia się orzeczenia, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty:

- na rzecz uczestniczki E. K. (1) od uczestnika A. S. kwotę 107,73 zł (wartość samochodu ustalono na kwotę 1500 zł wobec posiadania 1/2 części przez zmarłego J. S. (2) i stosownie do udziału uczestniczki 3/16 należało jej się (1500 x 1/2) x 3/16 = 140,63, w związku z otrzymaniem darowizny w kwocie 900 zł uczestniczce należała się spłata wobec jej części 900 zł x 3/16 = 168,75 zł, uczestniczka powinna otrzymać kwotę 309,38 zł, jednakże powód poczynił nakład w

kwocie 1075,50 zł stosowanie do udziału należącego się uczestniczce E. K. (1) 3/16 należało dokonać pomniejszenia od wyliczonej spłaty 309,38 - $(1075,50 \text{ zł} \times 3/16) = 309,38 - 201,66 = 107,73$). Sąd oznaczył termin płatności na jeden miesiąc od daty uprawomocnienia się orzeczenia, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty.

O kosztach postępowania Sąd rozstrzygnął na podstawie art. 520 § 1 k.p.c., stwierdzając, że zarówno wnioskodawca, jak i każdy z uczestników postępowania winni ponieść koszty postępowania stosownie do swojego udziału w sprawie, dzieląc przy tym w całości pogląd wyrażony w rozstrzygnięciu Sądu Najwyższego w sprawie III CZ 46/10 z dnia 19 listopada 2010 roku, zgodnie z którym, w sprawach tzw. działowych nie zachodzi przewidziana w art. 520 § 2 i 3 k.p.c. sprzeczność interesów tych uczestników, którzy domagają się podziału, niezależnie od tego, jaki sposób podziału postulują i jakie wnioski składają w tym względzie.

W oparciu o treść z art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. nr 167, poz. 1398 ze zm.) Sąd na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Tomaszowie Mazowieckim tytułem brakującej opłaty od wniosku, po stosunkowym rozdzieleniu:

1) od uczestniczki Z. S. kwotę 125 zł (sto dwadzieścia pięć złotych),

2) od wnioskodawcy A. S. i uczestników E. K. (1), M. J. (1) i J. S. (1) kwoty po 93,75 zł (dziewięćdziesiąt trzy złote 75/100), o czym orzekł w pkt VI.

W pkt VII Sąd nakazać ściągnąć od uczestniczki E. K. (1) na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Tomaszowie Mazowieckim tytułem wydatków na opinie biegłego, wyłożonych przez Skarb Państwa, kwotę 4.642,40 zł.

Apelację od powyższego postanowienia wnieśli wnioskodawca A. S. oraz uczestniczka postępowania Z. S..

Ich pełnomocnik zaskarżył wskazane postanowienie Sądu Rejonowego w Tomaszowie Maz. w całości. Zarzucił sądowi naruszenie:

1. art. 689 k.p.c. poprzez niedopuszczalne rozstrzygnięcie wyłącznie wniosku o dział spadku z pominięciem wniosku o jednoczesne dokonanie podziału majątku wspólnego byłych małżonków, w sytuacji w której całość podlegających podziałowi składników majątkowych należała do majątku objętego ustawową wspólnością majątkową spadkodawcy i uczestniczki Z. S.;

2. art. 684 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. poprzez wadliwe ustalenie składu masy spadkowej - na skutek braku wszechstronnej oceny materiału dowodowego - polegające na bezzasadnym pominięciu, że w skład majątku wspólnego spadkodawcy i uczestniczki Z. S. wchodziły środki pieniężne zgromadzone na rachunkach bankowych prowadzonych dla spadkodawcy J. S. (2) w Banku (...) S.A. w W. o numerach: (...), (...), (...) w łącznej wysokości 90.438,96 zł, a w konsekwencji na niedokonaniu rozliczenia środków pobranych z w/w rachunków przez uczestniczkę postępowania E. K. (1) ponad przysługujący jej udział w spadku po J. S. (2) (w łącznej kwocie 63.813,40 zł);

3. art. 1039 § 3 k.c. poprzez bezzasadne rozliczenie darowizny rzeczowej otrzymanej przez wnioskodawcę od spadkodawcy w postaci drewna o wartości 1.800 zł, podczas gdy należało uznać, że była to drobna darowizna zwyczajowo przyjęta w warunkach realizowania przez syna rozbudowy domu przeznaczonego do zamieszkania założonej przez niego rodziny;

4. art. 1042 § 1 k.c. poprzez rozliczenie wartości uzyskanej przez wnioskodawcę od spadkodawcy darowizny drewna i zasądzenie z tego tytułu spłaty w stosunku do wielkości udziałów spadkowych zamiast dokonania jej zaliczenia na schedę spadkową według zasad określonych ww. przepisie, przy przyjęciu, że darowizna ta w ogóle podlegała rozliczeniu.

Mając na uwadze powyższe zarzuty skarżąca wniosła o:

I. zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez:

1. ustalenie, że w skład majątku wspólnego spadkodawcy oraz uczestniczki Z. S. wchodziły składniki opisane w pkt I (1-3) zaskarżonego postanowienia oraz środki pieniężne zgromadzone na rachunkach bankowych prowadzonych dla spadkodawcy J. S. (2) w Banku (...) S.A. w W. o numerach: (...), (...), (...) w łącznej wysokości 90. 438,96 zł,

2. ustalenie, że w skład spadku po J. S. (2) wchodzi udział wynoszący 1/2 w składnikach majątkowych opisanych w pkt 1 wniosków apelacyjnych;

3. dokonanie podziału majątku wspólnego i działu spadku składników majątkowych opisanych w pkt 1 i 2 wniosków apelacyjnych poprzez:

- przyznanie samochodu osobowego m-ki F. (...) - opisanego w pkt I 1. zaskarżonego postanowienia - na wyłączną własność wnioskodawcy;

- przyznanie nieruchomości położonej w Z. - opisaney w pkt I 2. oraz środków pieniężnych opisanych w pkt I 3. zaskarżonego postanowienia - na wyłączną własność Z. S.; wraz z zasądzeniem z w/w tytułu stosownych dopłat pomiędzy stronami postępowania bez zaliczania otrzymanej przez wnioskodawcę darowizny drewna o wartości 1800 zł na schedę spadkową;

4. rozliczenie nakładów dokonanych przez wnioskodawcę A. S. na pojazd opisany w pkt I 1. zaskarżonego postanowienia i zasądzenie z tego tytułu od uczestniczki E. K. (1) stosownej spłaty;

5. rozliczenie nakładów uczestniczki Z. S. w postaci spłaconych przez nią długów spadkowych (kosztów wykonania nagrobka) i zasądzenie z tego tytułu od uczestników J. S. (1) i E. K. (1) stosownej spłaty;

6. rozliczenie środków pieniężnych w wysokości 63.813,40 zł pobranych przez uczestniczkę E. K. (1) z rachunków bankowych opisanych w pkt 1. wniosków apelacyjnych ponad przysługujący jej udział spadkowy i zasądzenie z tego tytułu stosownych spłat na rzecz pozostałych stron postępowania.

Ewentualnie skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Okręgowy zważył co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Na wstępie wskazać należy, że co do zasady rozstrzygając skargę apelacyjną w sprawie o dział spadku Sąd drugiej instancji jest związany kierunkiem zaskarżenia i zakazem orzekania na niekorzyść. Powyższe stanowisko należy uzupełnić wnioskami wynikającymi z treści postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2016 r. (sygn. akt II CSK 630/15) w którym wyjaśniono, że sąd drugiej instancji nie może poprzestać - ze względu na merytoryczny charakter postępowania apelacyjnego - na samej tylko ocenie zasadności zarzutów naruszenia prawa materialnego. Dokonując oceny prawnej ustalonego stanu faktycznego powinien także sanować - w granicach zaskarżenia - wszystkie naruszenia prawa materialnego, których dopuścił się sąd pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy były one przedmiotem zarzutu apelacyjnego. Formułując powyższą tezę Sąd Najwyższy zważył, że istota tzw. postanowień niepodzielnych (integralnych), podejmowanych w postępowaniu nieprocesowym, polega na tym, że - ze względu na charakter orzeczenia oraz wymagania wypływające z prawa materialnego - dotyczą całości przedmiotu sprawy; poszczególne rozstrzygnięcia są ze sobą tak ściśle powiązane oraz wzajemnie uzależnione i uwarunkowane, że niedopuszczalne jest orzekanie o nich odrębnie ani - już po wydaniu orzeczenia - częściowe uprawomocnianie. Typowym przykładem takich postanowień są orzeczenia co do istoty sprawy wydawane w sprawach o zniesienie współwłasności, dział spadku oraz podział majątku wspólnego między małżonkami po ustaniu wspólności majątkowej. Jedną z istotnych konsekwencji niepodzielności orzeczeń jest modyfikacja reguł ich zaskarżania; przyjmuje się w szczególności, że apelacja wymierzona przeciwko części postanowienia jest traktowana jako skierowana przeciwko

całemu orzeczeniu, co w praktyce oznacza, iż sąd drugiej instancji może wyjść poza granice wskazane w środku odwoławczym.

Tak więc zaskarżenie postanowienia o dziale spadku (oraz zniesieniu współwłasności) przez jednego z uczestników powoduje konieczność rozpoznania przez sąd drugiej instancji całości sprawy. Postanowienia te są tak zbudowane, że poszczególne rozstrzygnięcia w nich zawarte są od siebie zależne i wzajemnie uwarunkowane. W toku rozpoznania sprawy na skutek wniesienia apelacji przez jednego uczestnika sąd może znieść współwłasność rzeczy w inny sposób, w odmienny sposób ukształtować również dopłaty i spłaty.

Reasumując rozpoznając przedmiotową sprawę Sąd Okręgowy jest co do zasady związany treścią skargi apelacyjnej a więc również kierunkiem apelacji. Ocena zasadności apelacji musi być jednocześnie dokonana przez oceny pryzmat prawidłowości całego rozstrzygnięcia.

Również tytułem wstępu podnieść należy, że wnosząc skargę apelacyjną skarżący w istocie nie wskazali na naruszenie przepisów postępowania w szczególności nie zakwestionowali wyników postępowania dowodowego.

W konsekwencji Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji przyjmuje za własne wskazując je jako podstawę rozstrzygnięcia z tą tylko modyfikacją, że omawiane ustalenia faktyczne uzupełnia o przedstawione niżej ustalenia odnoszące się do prawa własności nieruchomości położonej w C. o powierzchni 8,9 ha wpisanej w księdze wieczystej nr KW (...) i oznaczonej w ewidencji gruntów nr (...).

Odnosząc się do pierwszego z wymienionych w skardze apelacyjnej zarzutów a mianowicie zarzutu naruszenia przepisu art. 689 k.p.c. poprzez niedopuszczalne rozstrzygnięcie wyłącznie wniosku o dział spadku z pominięciem wniosku o jednoczesne dokonanie podziału majątku wspólnego byłych małżonków, w sytuacji w której całość podlegających podziałowi składników majątkowych należała do majątku objętego ustawową wspólnością majątkową spadkodawcy i uczestniczki Z. S. wskazać należy, że rzeczywiście treść zaskarżonego postanowienia i jego uzasadnienia nie odnosi się do wskazanej problematyki. Rację mają również skarżący, że w wypadku gdy w skład spadku wchodzi udział spadkodawcy w majątku objętym małżeńską wspólnością ustawową, do dokonania działu spadku niezbędne jest uprzednie albo jednoczesne z działem spadku, połączone w tym samym postępowaniu, przeprowadzenie podziału majątku wspólnego, chyba że zapadł już prawomocny wyrok rozstrzygający o żądaniu ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym oraz o żądaniach zwrotu wydatków, nakładów i innych świadczeń z majątku wspólnego na majątek odrębny lub odwrotnie, albo że częściowy dział spadku nie dotyczy udziału spadkodawcy w majątku wspólnym.

Potwierdzić należy również podniesiony w skardze apelacyjnej argument, że pismem z dnia 2 marca 2015 roku wnioskodawca sprecyzował złożony przez siebie wniosek obejmując nim zarówno podział majątku wspólnego spadkodawcy i uczestniczki Z. S. jak i dział spadku po zmarłym J. S. (2).

Wskazany zarzut nie może jednak odnieść oczekiwanego przez skarżących skutku. Skarga apelacyjna opierała się bowiem na założeniu, że środki zdeponowane na lokatach w banku (...) wchodziły do majątku wspólnego i nie powinny być przyznane postępowania uczestnicze E. K. (4) na podstawie art. 56 prawa bankowego a jako wchodzące do majątku wspólnego stanowią przedmiot podziału. Oczekiwania skarżących aby zaskarżonym postanowieniem objąć również majątek wspólny spadkodawcy i jego żony sprowadzają się więc do żądania rozliczenia w ramach niniejszej sprawy wskazanych wyżej lokat. Powyższe żądanie nie może być uwzględnione.

W pierwszej kolejności wskazać należy, na niekonsekwencję w argumentacji jaką zawiera omawiana skarga apelacyjna. Nie ulega wątpliwości, że środki zdeponowane na wskazanych wyżej kontach bankowych pochodziły ze sprzedaży nieruchomości przez spadkodawcę. Domagając się rozliczenia tych środków skarżący nie dostrzegają, że z tego samego źródła pochodziły również środki jakie otrzymała Z. S.. Jeśli tak to należało uznać, że one również wchodziły do majątku wspólnego i co za tym idzie objąć je rozliczeniem. Konsekwencją takiego stanowiska powinno być odstąpienie od rozliczenia jako długu spadkowego całych kosztów nagrobka poniesionych przez Z. S. i co bezsporne pokrytych z wskazanych wyżej środków. Co więcej środki jakie pozostały w jej posiadaniu (w jednej drugiej części

uwzględniając udział współmałżonków) należałoby rozliczyć na w postępowaniu działowym. W tym miejscu należy przypomnieć, że jak wynika z zeznań uczestniczki Z. S. złożonych podczas rozprawy w dniu 31 maja 2016 r. na dzień śmierci męża dysponowała środkami finansowymi w kwocie 100 000,- zł.

Powyzsza uwaga ma jednak charakter hipotetyczny. Sąd Okręgowy nie podziela bowiem leżącego u podstaw skargi apelacyjnej założenia, że zdeponowane na lokatach bankowych środki te wchodziły do majątku wspólnego.

Wskazać należy, że omawiane środki pochodziły ze sprzedaży w dniu 3 lipca 2008 r. działki rolnej o powierzchni 2,1619 ha. A. J.. Wskazana działka stanowiła majątek odrębny spadkodawcy co znalazło swoje potwierdzenie w złożonym w czasie czynności notarialnej oświadczeniu Z. S. (akt notarialny nr repertorium (...) – akta sygn. I C 1503/09 Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. k. 44) . Powyższe stanowisko zostało potwierdzone przez Sąd Apelacyjny w Łodzi w sprawie sygn. akt I ACa 506/10. W uzupełnieniu powyższej argumentacji wskazać należy, że okoliczność, iż wskazana nieruchomość stanowiła majątek odrębny wynika również z aktu notarialnego z dnia 5 września 1979 r. (repertorium A nr (...) – akta sygn. I C 1503/09 Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. k. 40) Co ważniejsze fakt ten został również potwierdzony przez skarżącą Z. S., która przy kolejnych czynnościach notarialnych związanych ze sprzedażą części tej nieruchomości przyznała, że to majątek odrębny męża (umowa sprzedaży z dnia 8 marca 2004 r. (akt notarialny repertorium A Nr (...) akta sygn. I C 1503/09 Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. k. 42)).

Przyjmując, że środki pozyskane w wyniku sprzedaży nieruchomości w lipcu 2008 r. w stanowiły majątek odrębny spadkodawcy wskazać należy w konsekwencji, że kwota 100 000 zł, jaką spadkobierca przekazał żonie (jeśli przyjąć, że została ona przekazana do wyłącznej dyspozycji Z. S.) winna być uznane za darowiznę i rozliczona w niniejszym postępowaniu na podstawie przepisu art. 1039 § 1 k.c.

W konsekwencji co oczywiste spłata jaką należało zasądzić od Z. S. na rzecz pozostałych spadkobierców winna być zdecydowanie wyższa. Takie rozstrzygnięcie w postępowaniu apelacyjnym wyklucza treść wniesionej skargi apelacyjnej.

Rację ma pełnomocnik skarżących podnosząc w uzasadnieniu apelacji, że Sąd Rejonowy bez jakiegokolwiek szerszego uzasadnienia nie odniósł się do żądania rozliczenia środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych prowadzonych dla spadkodawcy J. S. (2) w Banku (...) S.A. w W. o numerach: (...), (...), (...) w łącznej wysokości 90. 438,96 zł, a w konsekwencji nie wyjaśnił przyczyn, dla których nie dokonał rozliczenia środków pobranych z w/w rachunków przez uczestniczkę postępowania E. K. (1) ponad przysługujący jej udział w spadku po J. S. (2) (w łącznej kwocie 63.813,40 zł).

Powyższe uchybienie nie może jednak skutkować zmianą zaskarżonego postanowienia. Do omińnięcie omawianego składnika majątkowego w postanowieniu o dziale spadku uprawnia treść przepisu art. 33 pkt 10 k.r.o. Omawiane środki zgromadzone na imiennych lokatach spadkodawcy stanowiły jego majątek odrębny. J. S. (2) mógł więc nimi swobodnie dysponować. W ramach wskazanego uprawnienia mógł więc również na podstawie art. 56 prawa bankowego polecić pisemnie bankowi dokonanie - po swojej śmierci - wypłaty z rachunku wskazanym przez siebie osobom: małżonkowi, wstępnym, zstępnym lub rodzeństwu określonej kwoty pieniężnej (dyspozycja wkładem na wypadek śmierci). Jak wynika z ust 5 powołanego przepisu kwota wypłacona zgodnie z ust. 1 nie wchodzi do spadku po posiadaczu rachunku.

Odnosząc się do pozostałych zarzutów zawartych w skardze apelacyjnej wskazać należy, że w ocenie Sądu Okręgowego darowizna drewna budowlanego, której wartość Sąd Rejonowy ustalił na kwotę 1800 zł. winna być uznana za drobną darowiznę w ramach normalnego funkcjonowania rodziny i przy właściwym zastosowaniu art. 1039 § 3 k.p.c. brak było podstaw do jej rozliczenia w przedmiotowej sprawie.

Konsekwencją powyższego uchybienia mogłaby być jednak, w świetle przytoczonych wyżej okoliczności i rozważań, jedynie modyfikacja zaskarżonego orzeczenia polegająca na podwyższeniu spłaty należnej wnioskodawcy A. S. od

matki Z. S.. Wspólna skarga apelacyjna wskazanych wyżej podmiotów i co ważniejsze brak zmierzających w tym kierunku wniosków apelacyjnych wyklucza zmianę zaskarżonego postanowienia.

Resumując wniesiona skarga apelacyjna na podstawie art. 385 k.p.c. podlegała oddaleniu.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie przepisu art. 520 § 1 k.p.c.

SSO B. Grochulska SSO P. Hochman SO w SA A. Lisiecki